

TUARY OR FREE-FOR-ALL? *Social Forces*, December, 1984. 377–392.

33. Lásd Marjory Jacobson: ART AND BUSINESS. NEW STRATEGIES FOR CORPORATE COLLECTING (New York: Thames and Hudson, 1993); és Rosanne Martorella, CORPORATE ART (New Brunswick: Rutgers UP, 1990).

34. Lásd a messze túl apologetikus Sam Hunter: ART IN BUSINESS. THE PHILLIP MORRIS STORY (New York: Abrams, 1979) című kiadványt, il-

letve a kritika két alapművét: Hans Haacke: UNFINISHED BUSINESS (Cambridge, Mass: MIT Press, 1985) és Hans Magnus Enzensberger: THE CONSCIOUSNESS INDUSTRY (New York: Seabury, 1974).

35. Herbert Schiller: THE MUSEUM AS CORPORATE SHOWCASE, in: CULTURE, INC. (Oxford: Oxford UP, 1989), 91–98. és Max Kozloff: THE CONTEMPORARY MUSEUM: UNDER THE CORPORATE WING, *Art in America*, July, 1971, 92–103.

Sajtó László

YORICK MONOLÓGJA

Lenni vagy. Nem lenni: milyen az, kérded,
 Halál utáni nem ismert tartomány,
 A megnevezhetetlen valami,
 Ahonnan élve nem tért vissza senki –
 Értem, királyficsúr, a rettegésed.
 Fáradt, megtért utazó, elmesélem,
 Fenséges úr, halott kémed jelenti,
 Hogyan *nyúl*sóg, zsizseg, s ragyog a lenti
 Cifra palota, föld a vakablaka –
 Elmondom én, elmondanám, csak engedd
 El, kérlek, a gigám, mer' azt szorongatod.
 Úgy. Látod, máris jobban vagyok. A nyelvem
 Nem forog, földzabált fogaim közt
 A szavakat nehezen artikulálok,
 Gennyrögöket köhögök föl, ez a slájmom.
 Halálom éppen halálom napjára esett,
 Testem rosszul esett, sok féreg nekem esett,
 Rosszul esett nekem, nem nagy eset, megesett,
 Eső esett, beáztam, arcom be-, az állam
 Leesett, esetlen esdekelek: bocsánat!
 Vagyok, ki volt Yorick: üres fejű, pofátlan.
 Hát ehhez tartsd magad, magasra koponyámat.
 Hová születésed óta utazol,
 A földben, királyfika, majd átázol.
 Földfázol. Bocs', nincs több szójáték, poén,
 Udvari bolondod megnevetett és
 Mulattat, hogy múltjék kicsinyt a rettegés.
 Fennség, odalenn leszel te lennség,
 Dühöng agyadment esztelenség,

És szag fog, piszok, hidegen, szép-
 Fiú, elveszejt, rádtör az ellenség:
 Nyú, rovar, temetőbogár, atka.
 Féreggyülekezet, vegyének és egyének,
 Ez ő, ez a teste, csak egy éték.
 Föld, támadunk! Íme hitünk szent titka.
 Ó, élet, gyönyörű műlovarnő,
 Halálba hajszol, hol nyú, rovar nő.
 Hiába tettetsz te tetszhalottat,
 Csak rothadsz, rothadsz, rothadsz, elrothadsz.
 No de ne vágjunk ily mohón bele –
 A legnagyobb ellenség az ember
 Saját bele, a has bélgázoktól
 Puffad, zöldesfeketén színeződik,
 S a többi szorgos szerv is önszántából,
 Bár immár ímmel-ámmal, lélektelenül
 Önemészt. Hát, valahogy így kezdődik.
 Ha már nem bírod, koponyámat rakd a
 Kiásott sírhantra, fordulj el, ne nézd.
 De még nincs vége a folyamatnak,
 Folytatom. A fent említett, és még fönt,
 Míg fönt vagy!, keletkező úgynevezett
 Rothadásos hullafoltok után
 Igazán csak lenn indul meg a föld, omlás,
 Úgy van!, kitaláltad a – rossz – rímet: bomlás,
 Fémion uszkálgat zsírsavakban,
 S ott vagy: földbeejtett piszkos szappan.
 Figyelem!, a tetem alakját megtartva
 Lesz páncélszerű, szürkésfehér massa.
 Szegény Hamlet, hiába a páncél,
 Rajtad az atka, rovar tovább él.
 Meddig áll el az ember rothadás
 Nélkül a földben?, kérded. A lány részek
 Mintegy 7 évig bírják. A csontozat
 Kábé 10 év alatt lesz zsírtalan.
 S meddig tart, míg az egész el nem rohad?
 Mit tudom én!, s akkor nem mondtam sokat.
 De úgy látom, több kérdésed nincs. Ha van,
 Hallgass. Hallgasd, a fűszál hogy' zizeg.
 Koponyámon hangya mászik. Söpörd le.
 Nap süt. Bántja szemgödröm a nagy fényesség.
 Föltámad a szél. Vágyom vissza földbe.
 De csitt!, ma még Ophéliát temetik,
 A szerelmedet, Hamlet! Te meg itt
 Szerencsétlenkedsz! Még szeretheted,
 24 óra múlva hullamerev,
 És 24 óráig így marad,
 Míg tart ez az egy napos pillanat,

Siess, mert hullaviasz-virradat
 Homálya jó, előnti őt a langymeleg,
 Talajvizekben lágyan oldódik,
 Mosolyrongy lifeg szája szegletén.
 Csókold. „A halál szerelmes belém
 Hatolt, jó vele lenni, oly jó itt,
 Leúszom mélyre, a Nagy Folyóig...”
 A lányban, aki soká feküdt a nád közt,
 A rekeszizom alatt, egy üregben,
 Fiatal patkányok fészkére leltek.
 A vízbe fült. A vízbefült testen
 Igen előrehaladt a rothadás,
 A szennyes-piros arcon elterjedt
 Szürkés zöld foltok mutatkoznak úgy,
 Hogy néhány lépésről az arc feketés zöld.
 Mire vársz?, ugorj utána. Hazudj.
 Hiába már az összes színlelés,
 Festék alatt igazi szín-lelés.
 Nyugodt lehetsz, te csak a darab végén jössz.
 Hallga csak, hallga!, halva leszel, halva.
 Vagy nem lenni. Ha jól emlékszem, méreg.
 Négy százados emel majd ravatalra,
 Vándorló hullafoltok, míg a véred
 Nem fut ki belőled, s meg nem alvad,
 Aztán beivódik, és a bűztől senki
 Sem közelít, amikor piszkos-barna
 Terjengő hullafoltok ütköznek ki,
 S megütköznek a népek és a férgek,
 Kiváncsisággal elegy undorral, rajtad.
 Na, indulj. Mindjárt véged. Ennyi elég lesz.
 Sokat pofáztam, elfáradtam. Tegyéle.
 Lenni vagy, nem? Majdnem mindent elmeséltem.
 Szedelőzködik koporsókészítő szellő,
 S vesz a hullákról méretet, mérgezett édes
 Illatot. Dobjatok vissza. Halott
 A fönt, míg él a lent – –
 Stb. Néma csend.

Irodalom

Shakespeare, William: HAMLET, DÁN KIRÁLYFI. Fordította Arany János.

In: Shakespeare ÖSSZES MŰVEI 2. Európa, 1964.

MAUZÓLEUM. Bölcsész Index Centrál Könyvek, ELTE BTK, 1987.

Benn, Gottfried: MORGUE. In: Gottfried Benn VERSEI. Európa, 1991.

Veres Máté

A FÉLREOLVASÁSRÓL

ammita versben keresunk azt sokszor
 egy felre olvasott sor aggyameg
 az abeceben vagy uton, soha lyobbkor
 meglatni ommagunkat nemlehet

egy ozslopon, a hirdetesekben
 is ott lapulhat akar egy disztihon,
 s a hibas elme-billentgyuzeten
 felvan cserelve az x es y,

az o es az o, es mind a tobbi korbent,
 talan lekoppott mar az ekezet,
 ;nebrokut ahtnim, dotal avtidrof se

akar iszzadva szunnjadt eberek,
 kutatnad kepeit, mi mere relylett,
 halykurazsod sokaig kenjszered –

s mikent az almot, udjis elfelelyted

VASÁRNAP ÉJFÉL

Ősszel mindig kedélybeteg –
 A nyáron szokott le kínkeservesen,
 s most újra cigarettára gyújt;
 ujját megfesti a nikotin,
 karikákat fúj a füstből
 (lehelete sorra kifosztja a fákat).
 Ilyenkor általában teázni támad kedve;
 lábujjhegyen lépdél a hideg konyhakövön,
 csészébe vizet tölt, citrom nélkül issza,
 ujjára ragad egy kevés porcukor
 (télvíz idején sokan nyakukat szegik),
 kavargat, körbe-körbe ring az ujjá,
 míg a vízben kiázik a filter.

Felhajtja. Szája szélén lecsordul néhány csepp,
 végiggurul a tenyerén
 (egész falvakat elönthet az áradás).
 Most fázni kezd. Sietve befűt
 (máris itt a március
 és néhányan az édeskés lébe fulladnak);
 közben végigszívta a cigarettát,
 és elegáns mozdulattal
 a hamutálba ejti a csikket,
 majd a zongorán álló fénykép
 felé fordulva morog a bajsza alatt:
 – Ez jó.

Halasi Zoltán

ÉLŐSZÓ

Omar Khajjám négysorosai elé

A „rubái” arab eredetű szó: négysorost jelent. Egészen pontosan „ru-bái” négy fél sort jelent, de a fél sor és a sor közti különbségek fejtegetésébe, nem lévén az arab–perza poétika szakértője, inkább nem bocsátkoznék. Maradjunk a négysorosnál, amely valószínűleg igen ősi alapformája a költészetnek: a sorpár megkettőzéséből születhetett. Négysorosokra kelettől nyugatig mindenütt találunk példákat, népköltészetben és műköltészetben egyaránt.

Négysornyi szöveg jól tagolható, jól felépíthető retorikailag. Gondoljunk a legegyszerűbb népdalra, mondjuk az *EZ AZ UTCA BÁNAT UTCA* kezdetűre: valóságos szerelmi dráma rajzolódik ki belőle négy sorban. „*Ez az utca bánat utca, / bánat kővel van kirakva, / azt is az én rózsám rakta, / hogy én sírva járjak rajta.*” Példánkon megfigyelhető a tartalom elrendeződése: az első sor állítást tartalmaz, a második ennek kifejtő megerősítése-megismérlése, a harmadik sor valamiféle új elem megjelenését hozza (mintegy „ugrik” a szöveg), a negyedik pedig az egészet egybekapcsoló következtetést állít elénk (megtudjuk, hogy itt szerelmi merénylet történt). Próbáljuk bármelyik sort elvenni a szövegből: csonkának, hiányosnak találjuk a történetet. Próbáljunk hozzátoldani bármit: nyúlni kezd, mint a rétestészta, óhatatlanul veszít tömény állagából, ritkássá, lyukacsossá, terjengőssé válik. Mindkét esetben elmondható: egészérzetünk sérül. Ez az egésznek mondott egység – amely véleményem szerint egybeesik a négy sorral mint olyannal – persze elválaszthatatlanul összefügg a népdal énekelt természetével. Valószínűnek tartom, hogy elsődlegesen a dallam szerkezete formálta a szöveget, és nem fordítva. Valami szimmetriaelv jutott itt érvényre és égett a fülünkbe az idők során akusztikus bélyegként.

Mutatis mutandis ugyanez áll a négysoros „rubái”-nak nevezett perzsa változatára. A perzsa költészetben is megvolt ez a forma mind a mű-, mind a népköltészeti hagyomány-